

ban, majd a New York melletti *Montclair State College*-ban és a „magyar öregdiákok” Besse-nyei György Körében (New Brunswick) tartott előadásaimban számoltam be. Miután júniusban hazatértem, „felfedezésemről” interjút adtam a Magyar Rádióknak és a Magyar Televíziónak, tanulmányt közöltem róla a *Valóság* című folyóiratban, s még a nyáron hozzákezdtem a legfontosabb dokumentumok kötetbe rendezéséhez. Két amerikai magyar szervezet – a *Committee for Danubian Research* és az *Atlantic Research and Publications* – támogatásával a bevezetővel ellátott dokumentumkötet először angolul jelent meg 1992-ben a *War and Society in East Central Europe* című sorozat 30. köteteként. Ma már hihetetlen, de a magyar könyvkiadás akkor olyan helyzetben volt, hogy az angollal mindenben egyező magyar változat megjelentetését egyetlen ismert hazai kiadó sem óhajtotta felvállalni. Végül egy azóta megszűnt kis gödöllői magánvállalkozás (*Typovent*) adta ki két akkor kormányzati pozícióban lévő kollégám – Entz Géza és Gergely András – némi

pénzzel is alátámasztott közbenjárásának köszönhetően. A terjesztéséről azonban érdeemben már senki sem gondoskodott. A szerény külsővel és nagyon apró betűkkel megjelent könyv ezért nemcsak a potenciális érdeklődőkhöz nem jutott el, de a könyvtárak jó részének a polcairól is hiányzik.

Talán ezzel is magyarázható, hogy miközben Magyarországon a magyar kötetéről egyetlen ismertetés sem jelent meg, az angol változatot külföldön olyan orgánusok méltatták, mint a *The International History Review*, az *Austrian History Yearbook*, a *Hungarian Studies Review* és az *Ungarn-Jahrbuch*. És ami talán leginkább megdöbögötte a szívem: néhány éve egy varsói konferencián közölték velem ottani kollégák, hogy könyvem nyomán ők is feltárták a rájuk vonatkozó washingtoni anyagokat, s tervezik kiadásukat is.

Kulcsszavak: *MTA–Soros Alapítvány, amerikai külpolitika 1920–1944, amerikai békeelőkészítés 1942–1944, National Archives, Washington D. C., magyar könyvkiadás 1991–1992*

VÁRATLAN UTAZÁS

Tariska Péter

neurológus, pszichiáter, geriáter szakorvos,
Honvédkórház – Állami Egészségügyi Központ Pszichiátriai osztály

Pályámat a Semmelweis Egyetem II. sz. Neurológiai és Pszichiátriai klinikáján kezdtem, 1970-ben. Hihetetlenül pezsgő, izgalmas életbe cseppentem, a hazai neurológia és pszichiátria sok kiválóságát ismerhettem meg egy rendkívül intenzív belső életet élő közösségben. Figyelmem mindig is a neurológia és pszichiátria határterülete klinikai problémái

felé irányult. Ebben első „mestereimnek”, Halász Péter adjunktusnak, akitől epileptológiát tanultam, majd Nagy Tibor tanár úrnak, aki az elektroencephalographia rejtelmeibe vezetett be, nagyon fontos szerepe volt.

Már nagyjából kezdtem kiigazodni az elektromos hullámok erdejében, amikor Juhász Pál professzor úr hívatott. Kedves, de

ellenmondást nem igazán tűrő szavakkal fordult hozzám: „Péter, a klinika érdeke azt kívánja, hogy hat hónapra lemenj Szegedre az *Anatómiai Intézetbe*”. Sok tapasztalatom még akkor az életről nem volt, de tudtam, hogy erre csak egyfajta válasz létezhet. De nem mondhatnám, hogy nem szédültem el, mire a megbeszélés véget ért: röstellkedve kellett magamnak bevalljam: az egészet, úgy ahogy volt, nem értettem. Aztán hamarosan kiderült, hogy egy kedves munkatársam és barátom, az azóta elhunyt Marosfi Sándor még régebben megpályázott egy belföldi tanulmányutat a debreceni klinikára. Az idegsebész professzor, akihez tanulni ment volna, szívinfarktust kapott, a tanulmányút meghiúsult. Meglehet, tanulmányutam későbbre tervezte a Professzor úr, a dolog nem volt előzmények nélküli, hiszen orvostanhallgató koromban kórszövegtant tanulni jártam a klinikájára, csak akkor épp már a klinikum vonzott.

Egy havas januári reggelen levonatoztam Szegedre. Készséges pesti ismerősöm várt, elkalauzolt az intézetbe, ahol nagyon kedvesen fogadtak. Csillik Bertalan professzor úr megkérdezte, mit szándékoznék tanulmányozni. Mivel a klinika egyik fő profilja az epilepszia volt, a válasz kínálta magát: a kísérletes epilepszia hisztokémiáját. Kedvesen elmosolyodott és közölte, hogy ők ezzel a területtel nem foglalkoznak, viszont bekapcsolódhatnék Kovács Annamária kolléganő kutatásaiba, ő a karbamilkolin és szukcinilkolin neuromuskuláris junctióra kifejett hatását vizsgálja. A kolléganő sajnos csak két hét múlva jön, addig ismerkedjek az intézettel, és kezembe nyomott két vastag kötetet.

A két kötet valóban igen tanulságos volt. Az intézet elmúlt években megjelent nemzetközi publikációit tartalmazta. Széles tabló

bontakozott ki előttem. Évek óta a kolinerg rendszer különböző leágazásait vizsgálták és elemezték, nagyon szigorú logikai vonalvezetés mentén, olyan struktúrákat is bevonva – például a *locus coeruleus* – amelyről akkor, 1973 elején azon túl, hogy van, nem sok mindent lehetett tudni. Később az állatkísérletek mellett (melyről hajdani élettan gyakorlataim során már sejtettem, és ez most bizonyossággá érett, hogy nem az én világom) az irodalomkutatás „technikáját” sajátítottam el. Ez akkortájt messze nem volt fáradtságmentes dolog. Először a Kari könyvtárban lévő vastag *Index Medicusokat* kellett átnézni, hogy egyáltalán mit keresek, aztán felderíteni, hogy a kurrens folyóirat hol fellelhető, majd a megfelelő intézetbe elmenni, kikölcsönözni a vastag köteteket, kijegyzetelgetni, majd összefoglalni. Közben azt a hullámzó, de időnként szédületes tempót is megtapasztaltam, ami egy kongresszust megelőzőt, amikor mindenki éjt nappallá téve szorgoskodott, csiszolta előadásait. Nagyon jól éreztem magam az intézetben, sok barátságos, kedves, remek humorú embert ismertem meg. Feszültségmentesnek nem volt épp abban az időszakban a légkör mondható (ennek szerteágazó oka lehetett, én csak „alulnézetből” tekinthettem ezekre rá, amennyire tudom, a feszültségek később hamar megszűntek), viszont lévén bizonyos szempontból „kivülálló”, ezeket érzelmileg legfeljebb mint „szurkoló” éltem át. Arra a félre esett a briliáns előadó, Csillik professzor speciálkollégiuma, ez élővé tette, amit korábban az összefoglaló könyvekben olvastam.

A félév nagyon hamar eltelt és a sors újabb sajátos fintora okán a klinikának közvetlenül a világon semmi haszna nem származott ottani tanulmányaimból. Behívtak katonavosnak Vietnamba. Ez ugyan nem perfektuá-

lódott, de amikor Juhász professzor úrral ezt közöltem, ő rövid gondolkodás után azt mondta, hogy akkor nekem most pszichiátriai ismeretekre van nagy szükségem, és ezzel egy újabb igen tanulságos év vette kezdetét az enciklopedikus tudású Pethő Bertalan adjunktus osztályán, ahol egy igen logikus, bár nem általánosan elterjedt pszichiátriai osztályozási rendszer mindennapi gyakorlatát sajátíthattam el. Aztán az élet ment tovább, és hisztokémiai karrierem befejeződött, mielőtt igazán elkezdődhetett volna.

Amilyen, számomra szürrealisztikus körülmények között kezdődött szegedi kirándulásom, olyannyira meghatározó jelentőségűvé lett. Nemcsak azért, mert elsajátíthattam a kutatás nélkülözhetetlen metodikáját, de azért is, mert – ami akkor még egyáltalán nem volt ismert – a kolinerg rendszernek az engem a későbbi évtizedekben foglalkoztató Alzhei-

mer-betegségben is kiemelt szerepe van. Később tizenöt éven át együtt dolgozhattam Kása Péter professzor úrral, akit még az Anatómiáról ismertem, és aki megalapította 1991-ben a Magyar Ideg- és Elmeorvosok Társasága Alzheimer-kór szekcióját.

Juhász professzor úr egyébként híres volt arról, hogy kiválóan ráértett arra, mi a modern, mivel kell foglalkozni. Egyáltalán nem lehetetlen, hogy ezzel a tanulmányúttal is erősíteni akarta azt az otthonról már tudat alatt belém oltódott indítást, hogy e betegséggel foglalkozzam, hiszen apám, Tariska István professzor, akadémikus (1915–1989) egyik fő kutatási területe ennek a betegségnek a neuropatológiája volt!

Kulcsszavak: *neurológia, pszichiátria, epileptológia, elektromos hullámok, Alzheimer-betegség*

Kitekintés

AZ INZULIN HELYETTESÍTHETŐ?

Amerikai kutatók (University of Texas Southwestern Medical Center, Dallas) állatkísérleteikben arra a következtetésre jutottak, hogy súlyos cukorbetegség esetén inzulin nélkül is normalizálható a vércukorszint. Amennyiben Roger Unger és munkatársainak felismerése embereken is igaznak bizonyul, s ennek alapján teljesen új hatásmechanizmusú gyógyszereket fejlesztenek ki, gyökeresen megváltozhat az egyes típusú diabétesz kezelése, sőt a rendszeres vércukorszintmérésre sem lesz szükség. Ettől azonban még messze vagyunk.

A kísérletekben olyan, genetikailag módosított egereket hoztak létre, amelyek képtelenek voltak hasznosítani a glukagon hormont, mert szervezetükből hiányoztak a hatás kifejtéséhez szükséges glukagon-receptorok. A glukagont szintén a hasnyálmirigy termeli, a hasnyálmirigy ún. alfa sejtjei, de hatása ellentétes az inzulinéval: olyan folyamatokat indít el a májban, amelyek a vércukorszint emelkedéséhez vezetnek.

A kutatók a genetikailag módosított állatok mellett „normális” állatokkal is dolgoztak. Egy streptozotocin nevű méreggel mindkét csoportban megölték az állatok hasnyálmirigyének inzulintermelő, béta sejtjeit, amelyek 1. típusú diabétesz esetén – az immunrendszer kóros működése miatt – emberben is elpusztulnak. Azt tapasztalták, hogy azok az állatok, amelyek a glukagon szempontjából egész-
sége-

gesek voltak, néhány hét alatt súlyos cukorbetegségben elpusztultak. A genetikailag módosított állatok azonban, amelyek szervezete nem volt képes a glukagon hasznosítására, nem lettek cukorbetegségek. Vércukorszintjük még nagy mennyiségű cukor fogyasztása esetén is normális maradt. Glukagon nélkül tehát nincs 1. típusú cukorbetegség – állítja Unger. Ha tehát inzulinfüggő cukorbetegségnek a glukagont blokkolni tudnák, akkor nem lenne szükség inzulinra. Legalábbis az eddigi eredmények szerint.

Az amerikaiak korábban kimutatták, hogy az elmúlt években oly sokszor emlegetett éhség szabályozó hormon, a leptin gátolja a glukagon hatását, és már el is kezdődtek olyan emberi klinikai vizsgálatok, amelyek a leptin alkalmazhatóságát vizsgálják.

Az eredmények alapján felvetődik az izgalmas kérdés: ha a glukagont hasznosítani nem tudó, inzulinnal nem rendelkező állatok vércukorszintje normális, akkor mi szabályozza a cukoranyagcseréjüket? Hiszen az orvostudomány e két hormont tekinti a vércukorszint-reguláció kulcsszereplőinek. Ungerék most ezt kezdik vizsgálni. Az állatok táplálékaul szolgáló cukorba radioaktív szénizotópot építenek be, így a szervezetben követni lehet a cukor útját, és talán fel lehet deríteni a szabályozás eddigi ismeretlen folyamatait.

Lee, Young – Wang, May-Yun – Du, Xiu Quan et al.: Glucagon Receptor Knockout Prevents Insulin-Deficient Type 1 Diabetes in Mice. *Diabetes*. 26 January 2011. 60, 2, 391–397. doi: 10.2337/db10-0426